

Posudek diplomové práce

Vyjadřování způsobu slovesného děje v češtině a italštině,

kterou předložila **Bc. Kristína Štelbaská,**

FF UK, Ústav románských studií, ak.r. 2020/2021.

Kristína Štelbaská předkládá diplomovou práci, která soudě podle názvu přináší jedno z tradičních, byť nesmírně obtížných témat, jímž je vid, aspekt, způsob slovesného děje mezi češtinou a italštinou. Ve skutečnosti tkví jádro práce v daleko užší analýze tzv. biprefigovaných sloves v češtině (jako je např. *odnaučit se, popojet, pootočít* atd.) a jejich překladových protějšků v italštině na základě dat paralelního korpusu InterCorp. Takto vymezené téma je opravdu nosné a přináší docela zajímavé výsledky. Proto by snad i název práce měl odpovídat – alespoň v podtitulu – tomuto zaměření. V obecné rovině bych také vyzdvihl rozhodnutí zkoumat kontrastivně oba jazyky právě ve směru čeština =>> italština. Diplomová práce Kristíny Štelbaské je tak originálním příspěvkem k daleko širšímu tématu a cele splňuje nároky kladené na tyto závěrečné práce. K některým otázkám se vrátím níže, zatím shrnu základní strukturu textu.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a analytickou část. V teoretické části se diplomantka zabývá obecným pojmem „aspektuálnosti“ (vychází zde ze známých zdrojů, jako je např. Comrie), dále definuje gramatický aspekt vs. lexikální aspekt a pojednává odděleně o aspektuálnosti v češtině (kap. 1.2) a v italštině (1.3). Tyto kapitoly představují résumé známých poznatků, dokonce bych řekl, že se zde autorka příliš pevně drží vybraných zdrojů (je to patrné zejména v části věnované italštině, která je detailním shrnutím toho, co přináší Renziho *GGIC*, včetně učebnicových příkladů, ke kterým by se mohlo přidat i pár příkladů z vlastních rešerší). V analytické části přichází na řadu již zmiňované téma biprefigovaných sloves. Po úvodní prezentaci korpusu InterCorp a zvoleném subkorpusu je otázce „biprefixace“ věnována pouze jedna stránka (opět cele založená na jediném zdroji, jímž je Veselého článek z r. 2017), což je trochu škoda, neboť se jeví v určitém nepoměru vůči následné, velmi detailní analýze biprefigovaných sloves nalezených v korpusu. Diplomantka zde uvádí nejen celkové kvantitativní zastoupení, ale věnuje se též rozboru jednotlivých případů (zajímavá a podstatná je např. otázka, zda v daném slovese figurují skutečně dva prefixy s dvěma diskrétními aspektuálními hodnotami – např. *popřemýšlet, nashromáždit* atd.). A zajímavá je pak samozřejmě kontrastivní analýza italských protějšků.

V celkovém náhledu je tak diplomová práce velice zdařilá, přesto jí v některých ohledech cosi chybí. Rád bych proto na některá úskalí upozornil a položil pár doplňujících dotazů.

1) Zopakují svou připomínku z úvodu: určitě by se k názvu práce hodil i podtitul, z něhož by bylo patrné užší vymezení tématu, mj. i proto, že jak v úvodu, tak v abstraktu je toto vymezení přesně pojmenováno.

2) Jak autorka správně podotýká, otázka aspektu, vidu, způsobu slovesného děje je nesmírně složitá a je v podstatě nemožné ji nějak uceleně pojmut a důstojně se s ní vypořádat. Je to trochu vidět na některých pasážích, které by jistě zasloužily reformulaci. Např. na s. 13, druhý odstavec začínající definicí aspektu pak končí větou, která je bezpochyby problematická: „Navíc je aspekt v angličtině, podobně jako v italštině, pouze gramatická kategorie.“

3) Jak už jsem také zmiňoval, autorka se drží sekundární literatury až příliš pevně a přebírá někdy i koncepce s odkazy na autory, které cituje jen nepřímou, tj. přebírá mechanicky odkazy z literatury, kterou má k dispozici (např. na s. 14 - Maslov, Komárek, Isačenko aj., na s. 45 Rohlfůs citovaný v práci S. Hamplové). Naopak jinde, kde by se odkaz skutečně hodil, chybí: např. na s. 16, kde je řeč o homonymii vidových forem („Tuto zdánlivou výjimku jazykovědci někdy vysvětlují...“). Podobně na s. 19 hovoří diplomantka o tom, že existují

modely, které považují slovesnou formu „napsat“ za výraz způsobu slovesného děje, nikoli jen prostou dokonavou formu. Které modely to jsou, kteří lingvisté? Navíc je tato formulace vnořena do širšího kontextu, kde je řeč o první koncepci a druhé koncepci (s. 19-20). Pokusil bych se to nějak lépe popsat.

4) Poněkud nešťastně na mě působí zkratka z. s. d. (poprvé na s. 19) pro „způsob slovesného děje“. Asi bych volil ZSD, fungovala by pak daleko výrazněji a jednoznačněji.

5) Na s. 23 je vyložen pojem funkce slovesné předpony. Diskuse je však trochu chaotická: čteme zde o funkci slovotvorné, verbalizační. To je také na příkladech vysvětleno, ale pak je v dalším odstavci zmíněna i funkce stylistická a syntaktická. Avšak bez řádného vysvětlení a exemplifikace.

6) Jak diplomantka prezentuje určité koncepce, přebírá i jejich příklady, ačkoli by se jistě mohla nad některými zamyslet. Zdá se mi například, že mezi slovesy *obvinit*, *obhájit* na jedné straně a slovesem *oběsit* je již určitý rozdíl (navíc možná ani nelze tvrdit, že např. *obvinit* je jen perfektivní varianta ke slovesu *vinit*).

7) „Vybledlý“ význam je nešťastné označení pro redundantní přítomnost nějaké předpony (příklady *ponechat*, *poranit*). Ale i v rámci této skupiny ne všechna slovesa fungují stejně (tj. tak, že by v nich již prefix *po* neměl žádný aspektuální význam – řekl bych, že *poranit* vs. *zranit* to jasně dokládá, neboť je zde dobře patrný význam menší intenzity, o kterém diplomantka často hovoří).

8) Na s. 34 je řeč o imperfektu, které v některých případech může vyjadřovat i dokončený děj. Jak tedy chápat – na základě nějaké lingvistické koncepce – to, že je „dovršenost děje charakteristická pro perfektum“? Mám za to, že „charakteristická“ je velice vágní. Napadá mě např. odvolat se na teorii implikatur. Defaultní očekávání po imperfektu je neukončenost děje. To lze však zrušit následným upřesněním (jako v příkladu na s. 34). Naopak po perfektu je tato možnost daleko slabší (ukončenost děje je zde dle mého silnější a hůře zrušitelná). Možná že to funguje i pro vidové dvojice v češtině (např. *matně si vybavuju, že jsem ti tu knihu dával, ale nejsem si tím jistý* zní asi lépe než *matně si vybavuju, že jsem ti tu knihu dal, ale nejsem si tím jistý*). Je to ale jen taková osobní spekulace...

9) K analytické části, zejména pak k diskusi jednotlivých příkladů (od s. 62) mám obecnou připomínku. Zdá se mi totiž, že je zde prezentace těchto příkladů trochu chaotická – nejprve pár příkladů, u nichž je zdrojový jazyk čeština, pak se jde na italštinu. Zároveň nejsou příklady nějak typologicky seřazeny, takže je někde řeč o jednoslovných ekvivalentech, pak o opisných (např. u slovesa *odnaučit se*). Přechody mezi jednotlivými příklady jsou pak někdy poněkud náhlé, bez nějaké vnitřní souvislosti (tak na mě působí např. s. 66, příklady 24 a 25).

10) Na s. 67 by se k příkladu 27 hodila nějaká diskuse rozdílu mezi kauzativní konstrukcí *farsi spiegare* a českým protějškem *vyzvídat*. Nejde tu totiž jen o použití biprefigovaného slovesa, ale o syntaktickou změnu celé konstrukce. Rád bych zde připomněl, že tomuto tématu jsme v mnoha publikacích věnovali určitou pozornost (srov. např. Čermák, P. et al. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Karolinum, 2015, kap. 2).

Závěrem bych řekl, že diplomová práce Kristíny Štelbaské je zdařilým textem, který splňuje veškeré formální i obsahové nároky, a proto ji k obhajobě jednoznačně doporučuji. Avšak vzhledem k výše uvedeným výtkám, mezi nimiž bych jen vyzdvihl menší autorčinu autonomii a nedostatek kritického postoje k vybrané sekundární literatuře, ji prozatím hodnotím jako **velmi dobrou**.

V Praze dne 27. srpna 2021

doc. Pavel Štichauer, Ph.D.,
oponent diplomové práce